

o Suàbia i deu ser d'influència romànica): sembla que el francès el va manllevar de la llengua d'oc, on és també de data tardana, i aquí no està establert en quina relació es troba amb els sinònims *darnagassa*, *pigassa* i *mirgassa*, on és possible que hi hagi encreuaments de la forma catalana amb mots sinònims (cèlt. o germ. DARN-, ll. PICACEA i potser GAIA i el germ. *agalstra*); quant a l'it. *gazzà* és segur que no hi té res a veure i que prové del ll. GAIA. □ 1.ª doc.: c. 1380-90, Eiximenis, BMetge.

«Valeri recompta de un notable baró, que com una garça li sigués sobre lo cap, fonc jutjat per los judicaris que si lo dit baró acúia la dita garça, que la cosa pública havia a pujar en gran estament», Eiximenis (*Regiment*, NCL. XIII, 126.11); històries semblants d'ocells (en particular la cornella, no molt diferent de la garça) es recorten en molts fonts antigues o medievals o folklòriques: «Crei que ella-m cuidave decebre / metent-me garça per colom / ---», BMetge (*Fortuna e Prud.*, NCL., 69.24); dita que continua en ús per 'ensibornar', de vegades reemplaçant el colom per la perdiu: «crec que En Solà 'ns fa veure garces per perdius: això s'ha de posar en clar», Bosch de la Trinxeria (*Lena*, 261).

I sovint a l'E. Mj.: «Tantost les dites Pièrides foren per los déus convertides en piques, que en comun llenguatge cathalà són dites garces; e són ocells garruladors, e aprenen a parlar en totes les lengües ço que ls mostren, emperò no saben ni entenen ço que dien», *Curial* (ed. Rubió, p. 334; NCL. III, 6); «més plaen les paraules que diu l'om que com les diu la garça» traduït c. 1400 el ll. *pica* del text d'Andreu el Capellà (*De Amore*, ed. Pagès, p. xxxvii); en fi va usar-lo Andreu Febrer (c. 1425), *garces mesquines*, per traduir els versos de Dante: «di cui le piche misere sentiro / lo colpo tal che disperar perdòno» (*Purg.* I, 11-2); «una gàbia de Berga per tenir *aguarças*», en un doc. del S. xv, de Santa Coloma de Queralt (*Veü de Montserrat*, 1886, 336 (cita del *DAg.*, amb el context indogudament interromput), que potser s'hauria de llegir *tenir a guarça*, amb *a* de datiu o d'acusatiu: no podem assegurar que no estigui antedatada pel publicador o mal copiat; però, fins si fos variant real, una variant tan rara no podria ser més que un cas isolat d'aglutinació de la *a* de l'article.

Entre la gent del Migdia, on les supersticions són més fortes, el nom de l'ocell augural, i especialment de color negre, tendia a convertir-se en cosa de mal averany, i aviat hi hagué tendència a evitar *garsa* com a nom de la *Pica*, més que més havent-hi hagut allà alguns (com Rois de Corella, en una de les seves lliques més belles, que Fabra inclou en la seva selecta, *Gram.* 1912, p. 311) que l'usaren amb el valor del cast. *garça*, *-za*, 'Ardea', 'agró'; però no podent dir *ocell negre ni garça negra*, com hauria escaigut, ni *una negra*, que continuaven tenint o augmentaven encara l'aspecte de mot de mal averany, aquest tabú lingüístic donà com a fruit que, per antífrasi, en diguessin *una blanca* (que tothom entenia com 'aquell ocell negre que ja sabeu'). Així es practicava en el S. xv, que ja

el veig traduït el ll. *pica* en dos passatges de JnEsteve, c. 1472 (s. v. *les* i s. v. *la*, f^o k, i). I OPou, que respecta tant l'ús gironí com el valencià, porta «garça o blanca: pica», junt amb «garça real: herodius» o sigui 'agró' (*ThPu.*, 45). Encara que no consti inequívocament quin ocell entenen per *garça* (que posen en rima amb altres quatre substantius amb *ç*) els diccs. de JMarc i L. d'Aversó (71.1), no es pot dubtar gaire que es tracti de la Pica; aqueixa equivalència és inequívoca en el Vocabulari català de 1502 (§ 1309) vista la traducció alemanya *alster*.

Avui és aquest l'ús popular general i literari, i comú més o menys a tots els dialectes, encara que el castellanisme *garça*, segurament per art de caçadors nobles, s'ha introduït com a nom de l'agró a Mall. i Val. Inclús allà, però, sembla que *garsa* ha mantingut el seu valor català: almenys el xativí Sanelo registrava «garça o blanca: urraca» (junt amb «garça real: garza», II, 27a, b), i de la descripció del *Damen*. es treu la impressió (pel luxe dels detalls que dona per a l'acc. Pica) que aquest ha de ser l'ús popular.¹

L'equivalència de *garsa* en el Princ. és «Pica caudata L.», segons Serradell (*Sota Terra, Club Munt.* I, 129), «Pica Pica», *DFA.*; BDC x, 75. No em vaig ocupar mai de localitzar-lo en català oriental, on em consta que pertot és *garsa* (= cast. *urraca*, fr. *pie*, al. *elster*, angl. *mag-pie*), igual en cat. occid., constatat a tots els pobles de Cardós i Vall Ferrera (1932-4), *gârșe* a Aitona (1935), a Solsona (on és molt conegut el *Toll de la Garsa*, 1964), sense excloure'n els parlars de Ribagorça: «garsa: urraca» en el parlar sessejant de Benasc (Ferraz, 65), *gârðas* a Alins de Llitera (1965), i encara vaig sentir *gârșa* amb aquest sentit a Bielsa (1965). Em consta així també en el Nord valencià: puix que a la llista d'ocells que em vaig fer donar a la Salzedella, el posaren entre la *griva* i la cadenera (allà *kagarnêra*, 1961); també me l'anomenaren *gârșe* en el Canigó (quan se'ns en alçà una damunt Estoer, 1960).

Les altres llengües romàniques (fora del cast. mod. *urraca*) han conservat la continuació del ll. *PICA* (o alguna variant fonètica d'aquest) sense excloure'n l'oc. ant. *piga* (i el cast. ant. i clàss. *picaza*, port. *pega*), que altrament també existí, junt amb *garsa*, en una fase arcaica del català: *piga* 'garsa' en la *Cròn.* de Jaume I (cap. 458) i d'aquí n'han quedat romanalles en català fins avui (*pigallat*, *pigós*, *piga*= cast. *peca*). En llengua d'oc *piga* es troba ja en textos clàssics, com l'*Elucidari*, i el *Bestiari* (c. 1200): «La volp se fa morta --- venon las *pigas* e cujon se sia morta e picon li la lengua, e ela gieta sas dens e sas arpas e pren las *pigas* e las devora» (Appel, *Chr.*, 124.120); i està pressuposat per derivats i compostos documentats en els trobadors més clàssics, particularment l'adjectiu *pic*, *piga*, 'pigallat', fr. *pie* 'color', que figura en Marcabré, E. Cairel, Cerverí i Daudé de Pradas, així com *pigassat* i *picvairat* (Rayn. IV, 536; PSW IV). Segueix usant-se *piga* i variants dialectals normals en el Delfinat, Ardecha, Velay i quasi tot el gascò.

Hi ha d'altra banda un mot dialectal *agassa*, *-asso*, que ha aconseguit gran difusió en els parlars occitans